

Sisäministeriölle

Asia: VN/8021/2022

SUOMEN PAKOLAISAPU RY:N LAUSUNTO

Suomen Pakolaisapu ry (Pakolaisapu) kiittää mahdollisuudesta lausua ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Hallitus esittää rajamenettelyn käyttöönottoa ja sen toteuttamiseksi muutoksia ulkomaalaislakiin. Rajamenettelyn käyttöönotto EU:n ulkorajalla muuttaisi merkittävästi Suomen vastaanottojärjestelmää.

Hallitus esittää, että hakijat, joihin sovelletaan rajamenettelyä, majoitettaisiin vastaanottokeskuksiin, joista he eivät saisi poistua menettelyn aikana. Rajamenettelyssä esitetään ensisijaisesti käytettävän muita turvaamistoimia kuin säilöönottoa, jonka tulee olla viimesijainen vaihtoehto. Koska rajamenettelyssä olevien kansainvälistä suojelua hakevien vapautta liikkua rajoitettaisiin, olisi tärkeää, että rajamenettelyssä olevien vastaanottokeskuksen olosuhteet eivät olisi eristäviä tai säilönkaltaisia, vaan toimisivat normaalin vastaanottokeskuksen tavoin tarjoten toimintaa ja tehden avointa yhteistyötä mm. kolmannen sektorin toimijoiden kanssa mahdollistaen vierailut.

Pidämme erityisen tärkeänä, että kaikki oikeusturvatakuut, kuten hakemuksen yksilöllinen käsittely, oikeusapu ja mahdollisuus valittaa päätöksestä toteutuvat myös rajamenettelyssä. Turvapaikanhakijan tulee saada laissa taattua oikeudellista apua koko turvapaikkaprosessin ajan myös niissä tilanteissa, joissa hakijoiden määrä on korkea ja hakemukset ratkaistaan nopeutetusti. Arvioimme, että laajamittaisen maahantulon tapahtuessa on merkittävä riski, ettei rajamenettelyn 40 päivän määräajassa kyetä huolehtimaan kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvasta ja sujuvasta prosessista. On uhkana, että ihmisten liikkumisvapautta rajoitetaan tarpeettomasti rajamenettelyn enimmäispituuden ajaksi, jonka jälkeen heidät siirrettäisiin tavanomaiseen turvapaikanhakuprosessiin, koska päätöstä ei ole kyetty antamaan määräajassa. Rajamenettelyä ei siksi pitäisi soveltaa tilanteessa, jossa päätöksiä ei pääsääntöisesti kyetä tekemään määräajan puitteissa.

Ulkomaalaislakia soveltaessa on lasten oikeuksien toteutumisen arviointi ollut paikoin puutteellista. Jopa lyhytaikainen alaikäisten säilöönotto tuottaa tutkimusten mukaan merkittävää haittaa lapsen hyvinvoinnille. Vaihtoehtoja alaikäisten säilöönnotolle ei ole Suomessa kehitetty, ja alaikäiset joutuvat Suomessa edelleen säilöön. Suomen ulkomaalaislain tulkinnoissa ja Euroopan turvapaikkakäytännöissä olisi erityisesti pidettävä huolta, ettei minkään ikäisiä lapsia laiteta säilöön tai säilönkaltaisiin olosuhteisiin. Rajamenettelyn soveltaminen alaikäisiin lisäisi arvioimme mukaan merkittävästi alaikäisten riskiä joutua säilöön.

Suomen Pakolaisapu suosittaa, että kaikki alaikäiset lapset, niin aikuisen kanssa kulkevat kuin yksin liikkeellä olevat lapset, rajattaisiin rajamenettelyn ulkopuolelle perheineen, jotta lapsen etu voitaisiin täydellä varmuudella aina selvittää ja lasta kuulla tarvittavin erityisjärjestelyin ennen annettavia päätöksiä. Rajamenettelyyn ohjautuminen lisäisi arvioimme mukaan lasten säilöönottoa ja mahdollisesti tarpeetonta liikkumisvapauden rajoittamista.

Turvapaikkahakemuksen vastaanottavan viranomaisen, eli rajatarkastusviranomaisen, tulisi tulevaisuudessa kyetä kysymyksillään selvittämään, sovelletaanko hakijaan rajamenettelyä. Haavoittuvuuksien tunnistaminen on vaikeaa ja aikaa vievää ja siksi on mielestämme välttämätöntä, että erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät, kuten pakkomuuton kautta rajalle saapuneet lapset, rajattaisiin aina rajamenettelyn ulkopuolelle. Joidenkin hakijoiden vilpillisyys ja iänmäärityksen vaikeus eivät ole riittäviä perusteita heikentää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista.

Pakolaisapu on lisäksi huolissaan siitä, miten muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien, kuten esimerkiksi ihmiskaupan tai henkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhrien, ja heidän erityistarpeidensa tunnistaminen onnistuu rajamenettelyssä lain ja kansainvälisten sopimusten velvoittamalla tavalla.

Suomen Pakolaisapu pitää tärkeänä, että Suomi ottaa vahvan roolin Euroopan maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan ihmisoikeusperiaatteiden puolestapuhujana. Eurooppa pyrkii hallitsemaan muuttoliikkeitä ja toimimaan yhteneväisesti. Uhkana on, että siirtolaisten ja kansainvälistä suojelua hakeneiden suuresta määrästä kuormittuneiden valtioiden epäinhimilliset käytänteet normalisoidaan osaksi turvapaikkaprosessia. On tärkeää huolehtia, että kansainvälistä suojelua hakeneiden oikeusturva toteutuu kaikkialla Euroopassa ja että oikeuksien toteutumista valvotaan systemaattisesti.

Mikäli Suomen valtio hallituksen esityksestä ottaa käyttöön rajamenettelyn, on rajamenettelyn käyttöä valvottava ja seurattava sekä sen menetelmien oltava läpinäkyviä. Rajaviranomaisten kykyä tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä tulee systemaattisesti seurata ja vahvistaa, laadukkaan tulkkauksen ja oikeusavun saatavuus varmistettava ja rajamenettelyssä tehdyistä päätöksistä ja rajamenettelyn soveltamisen laajuudesta raportoitava avoimesti.

Kunnioitavasti

Annu Lehtinen
toiminnanjohtaja, Suomen Pakolaisapu ry

Lisätiedot:

Katja Mannerström, katja.mannerstrom@pakolaisapu.fi
p. 044 719 1771

Suomen Pakolaisapu

Suomen Pakolaisapu on Suomen suurin pakolais- ja siirtolaiskysymyksiin erikoistunut asiantuntijajärjestö. Autamme vuosittain tuhansia ihmisiä toipumaan konflikteista ja kotoutumaan uusiin yhteiskuntiin. Lähes 60 vuoden ajan työmme on näkynyt Suomen lisäksi Afrikassa, Lähi-idässä, Aasiassa ja Euroopassa.